

De aanstelling van Hubert Gevers tot koster, gemeentesecretaris en schoolmeester in Berbroek in 1766

Rombout Nijssen

In het voorjaar van 1766 waren in Berbroek de functies van koster en van secretaris of *gemeijnen schrijver* vacant. De pastoor, die de koster mocht aanstellen, en de gemeentenaren, die de bevoegdheid hadden om de gemeentesecretaris aan te stellen, waren het eens geraakt over de kandidatuur van Hubert Gevers, die beide functies wilde opnemen. Om een en ander officieel te maken werd notaris Arnoldus Droogmans van Stevoort op 1 mei 1766 naar het schoollokaal in Berbroek geroepen om er de aanstellingsakte voor *den eersamen jonckman Hubert Gevers* tot koster en secretaris van Berbroek op te stellen. Daar waren die dag ook pastoor Lambertus Labeije, de beide dorpsmeesters van dat jaar Peeter Wilms en Christiaan Lemmens, en zeventien andere gezinshoofden uit Berbroek die door de bode van de plaatselijke schepenbank voor die bijeenkomst opgeroepen waren. Jan Stappers en Catrien Fredrix traden op als getuigen bij het verlijden van de akte.

Notaris Droogmans noteerde dat de aanstelling in eerste instantie voor één jaar gold: van Sint-Jan-Baptist (24 juni) tot dezelfde dag van het volgende jaar. Als koster zou Gevers niet alleen de diensten in de kerk moeten helpen opluisteren, maar ook *doen en houden goede en betamelijke schole*. De schooluren liepen dagelijks van half negen tot elf in de voormiddag en van twee tot vier in de namiddag. Op die manier bleef er voor de kinderen voldoende tijd over om thuis op de boerderij te helpen, of om in de zomer de koeien of andere dieren te hoeden. Alleen op zondag en op een halve dag in de week die de schoolmeester zelf mocht vaststellen, was er geen school. Er waren niet echt vakantieperiodes voorzien. Gevers moest school houden zolang er zich minstens vijf kinderen aanboden om de lessen te volgen. Wanneer er zich minder kinderen aanboden, hoefde hij geen school te houden. 's Zondags voor de hoogmis moest hij de kinderen, ook die die door de week niet naar school kwamen, gedurende minstens een half uur *instrueren in de christelijke leeringe oft catechismus*.

Zijn vergoeding voor het lesgeven bestond uit een bijdrage van vijf stuivers per maand van ieder kind. Kinderen die hij de beginnelen van de Latijnse grammatica – *declineren, conjugeren oft thema maecken* – aanleerde, zouden maandelijks tien stuivers moeten betalen.

Als secretaris moest hij in de eerste plaats de twee dorpsmeesters of *borgemeesters* bijstaan. Jaarlijks werden er in Berbroek twee dorpsmeesters gekozen, waarvan de voor naamste taak het innen van de gemeentelijke belastingen was. Die belastingen werden jaarlijks door de gemeentenaren van Berbroek zelf vastgesteld. Bij hun verkiezing kregen de dorpsmeesters een boekje of *maancedule* mee, waarin genoteerd stond wat iedere inwoner van het dorp en iedereen die in het dorp grond gebruikte aan de gemeentelijke belastingen moest bijdragen. Voor de huishoudens van Berbroek bestond die belasting uit drie delen: een bepaalde som per volwassene in het huishouden, een bepaalde som per koe, rund, paard, varken, schaap, ... die het huishouden bezat, en een bepaalde som per bunder die het huishouden in het eigen dorp bewerkte. Ook mensen van buiten de gemeente, die in Berbroek land gebruikten, betaalden mee aan de gemeentebelastingen.

In Berbroek was het in het midden van de achttiende eeuw de gewoonte dat de dorpsmeesters maandelijks bij de dorpsbewoners langsgingen om een deel van hun bijdrage aan de gemeentelijke belastingen op te halen. De nieuwe secretaris zou de dorpsmeesters daarbij moeten vergezellen en het schrijfwerk verrichten dat daar aan te pas kwam.

Belastingplichtigen van buiten het dorp werden één keer bezocht, en ook daarbij moest Gevers de dorpsmeesters vergezellen. Wanneer een belastingplichtige uit een andere gemeente bij het eerste bezoek van de dorpsmeesters van Berbroek niet betaalde, dan moest de secretaris *deselve een billet inhoudende de exacte quantiteit van bonders en geld dat deselve moeten geven* ter hand stellen en er op toezien dat iedere belastingplichtige betaalde wat hij verschuldigd was. Wanneer de dorpsmeesters na afloop van hun dienstjaar verantwoording aflegden over hun beheer van de gemeentefinanciën, dan moest de secretaris voor hen hun rekening met het overzicht van de inkomsten en uitgaven van dat jaar opstellen. Voorts moest hij, *ingeval er extraordinaire saecken voorquamen*, daarvan oock goede notitie houden en *generalyck alles wat de gemijnte is aengaende in orde stellen*. Tot slot moest de gemeentesecretaris in Berbroek in die tijd het torenuurwerk opwinden. Omwille van de fragiele mechaniek van het uurwerk werd hij er op gewezen dat hij dat zelf moest doen, en daarvoor niet de hulp mocht inroepen van *iemand daertoe niet bequaem sijnde*.

Voor het secretariaatswerk zou Gevers jaarlijks 62 guldens uit de gemeentekas ontvangen. Bovendien zouden hem jaarlijks ten laste van de gemeente 100 mutsaarden hout bezorgd worden, waarmee hij zijn broodoven kon stoken, en het nodige hout *om de schoolkinderen te laten warmen*.

Op de taken van de koster wordt in de akte van notaris Droogmans niet ingegaan. Wel vermeldt hij dat de koster *soo ende gelijk den custer altijd is gewoon geweest te hebben* jaarlijks van iedere *labeurman* in Berbroek twee schoven koren moest krijgen, die hij zelf moest ophalen in de schuren in het dorp. *Vremde labeurders*, mensen van buiten de gemeente die in Berbroek land gebruikten, moesten hem ook ieder twee schoven betalen. Die moest hij niet in hun schuur gaan ophalen, maar in de oogsttijd van het veld halen

zodra het graan in schoven opgebonden stond. Huishoudens die geen koren hadden voor de koster, konden hun schuld voldoen met een schoof haver. En tot slot had hij nog recht op een brood van 8 pond van ieder huishouden *die met peerden labeuren* en op 4 stuivers van de *niet labeurende* huishoudens.

Tekstuitgave: Rijksarchief Hasselt, *Verzameling minuten en repertoria van notarissen*, nr. 1364: minuten van notaris Arnoldus Droogmans te Stevoort en Kermt

Op heden den eersten dag mej 1766 compareerden persoonlijk voor mij ondergeschreven notaris in presentie der getuijgen naer te noemen, den seer eerwerden heer Lambertus Labeije, pastoor tot Berbrouck ter eenre, ende Peeter Wilms en Christiaen Lemmens regerende borgemeesters van Berbrouck met hen Joannes Vliegen, Jan Van de Reijt, Jan Geldens, Gilis Liefsoens, Gilis Pansaert, Pieter Hoethuijsen, Abraham Tweepennings, Jan Baptist Le Lievre, Claes Doods, Jan Van de Voordt den jongen, Pieter Quintens, Jan Celis, Francus Govaerts, Engel Wijgaerts, Wouter Grieten, Melchior Steegmans en Jan Van Quaethoven, alle gemijntenaeren van Berbrouck, parthije makende voor hunne medegemijntenaeren absentes, ter andere sijde partijen, welcke comparanten, te weten den eersten voor sijnen custer, ende de tweede voor hunnen gemeijnen schrijver, ons hebben verklaert aengenomen ende ontfangen te hebben den eersamen jonckman Hubert Gevers alhier present, hetselven accepterende onder de volgende conditien:

Ten eersten sal den aennemer sijnen tijdt beginnen en eindigen op Sint-Jan-Baptistdag. Ten tweeden, den aennemer sal moeten doen en houden goede en betamelijcke schole het geheel jaer door, soo lange als er kinderen sullen komen sijnde tot het getal van vijf, en voor minder getal en sal niet moeten schole houden oft continueren.

Hij sal dagelijx de schole moeten beginnen van half negen voormiddag en niet meugen ophouden voor elf uren, naermiddag van twee tot vier uren, uijtgenomen dat wekelijx sal meugen houden en geven aen de kinderen eenen halven dag oorlof, waervoor hij op de maendt van ider kindt Duijts lerende sal hebben en trecken vijf stuivers, maer in geval daer eenige waeren Latijn leerende, soo verre dat deselve declineren, conjugeren oft thema maecken, sal van ider derselve hebben thien stuivers per maendt.

Daer en boven sal den aennemer gehouden sijn met de borgemeesters mede te gaen henne scedulen inmaenen binnens dorps ider maendt eens oft twelf mael per jaer, en buijtens dorps eens, uijtgenomen want deselve de eerste reijse niet en betaelen, hen sal moeten geven een billet inhoudende de exacte quantiteit van bonders en geld dat deselve moeten geven, om alsdan deselve tot betalinge sonder voordere aenmaeninge te dwingen, en verders sal oock denselven aennemer moeten deselve rekeningen der borgemeesters opsetten en sluijten en verders ingeval er extraordinaire saecken voorquamen van deselve oock goede notitie houden en generalyck alles wat de gemijnte is aengaende in orde stellen, gelijck oock sal gehouden sijn de horologie op te winden ende te regeren sonder te meu-

gen iemand daertoe employieren daertoe niet bequaem sijnde oft deselve soude kunnen buiten staet stellen, waervoor en voor schrijven, inmaenen ende soo hiervoor geseijt is, jaerlijx van de gemijnte sal hebben ende trecken twee en sestig guldens Brabants Luijx, een hondert mutzarden hout ende twee wissen [sparcken] om de schoolkinderen te laeten warmen, waer en boven sal oock genieten en hebben van ideren labeurman deser jurisdictie twee schooven koren, te haelen in de schuere, en van de buijtelandenrijen oft van vremde labeurders oock twee schooven vant veld te haelen oft in geval er geen koren in ider huijs te bekomen en waer, sal moeten hebben eenen schoof haver, in ider huijs jaerlijx een brood van 8 pond die met peerden labeuren en voorders, die niet labeurende, sullen geven in plaetse van dien vier stuijvers, soo ende gelijck den custer altijt is gewoon geweest te hebben ende trecken.

Ende sal hij aennemer ideren sondag voor de hoogmisse de kinderen moeten instrueren inde christelijcke leeringe oft catechismus houden ten minsten een half ure, welcke voorschreven conditien den aennemer is accepterende onder belofte van deselve strictelijck te achtervolgen doende daervoor, ende de gemijntenaeren voorsschreven achtervolgen en betalen de voorsschreven inkomsten en in sijne conditien te maintineren wederzijts warantschap onder obligatie generael soo naer den landrecht met consent in realisatie deses waer noodig en constitutie ten dien eijnde naer stiel, waerover dij partijen comparanten in mijns notaris handen behoorlijck hebben gestipuleert in de schole tot Berbrouck, sijnde de gemeijne gewoonlijcke vergaderingeplaetse der gemijntenaeren, ten eynde voorsschreven, door den gerigtsdienaer geconvoceert sijnde ter presentie van Jan Stappers ende Catrien Fredrix als getuijgen.

[getekend:]

L. Labbeye

Christianus Lemmens

Peetters Willems

Hubertus Gevers

Joannes Stappers

handteeken van Catrien Fredrix X niet kunnende schrijven

Quod attestor, Arn. Droogmans, notarius immatriculatus Leodiensis ad praemissa requisitus in fidei subscriptis.

Adres van de auteur:

Rijksarchief

Bampslaan 4

3500 Hasselt